

Tyresö kommun
Kommunstyrelseförvaltningen
Linda Wikman, Brottsoch drogförebyggande samordnare
08 578 29 477

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum 2008-06-04

1 (3)

Diarienummer

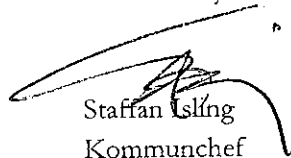
Kommunstyrelsen

Ekonomisk och verksamhetsmässig analys av föreningen Team Smart

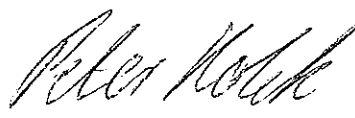
Förslag till beslut

- Kommunstyrelsen noterar rapporten
- Kommunen utvecklar och formaliserar samarbetet med Team Smart för att därigenom även kunna styra och följa upp dess förebyggande insatser på ett mer strukturerat sätt, främst när det gäller den prioriterade målgruppen på kommunens högstadieskolor (mål 2 och 4) och målet att nå barn och unga i riskzon (mål 7).

Kommunstyrelseförvaltningen

Staffan Isling
Kommunchef

Peter Holck
Säkerhetschef

Sammanfattning

Kommunen har under ett antal år beviljat föreningen Team Smart ett årligt ekonomiskt bidrag för deras drogförebyggande arbete. För att i framtiden bättre kunna avgöra vilka satsningar eller bidrag som ska tilldelas Team Smart har en extern uppföljning av föreningens arbete och resultat genomförts av en extern utredare. Utredningen bifogas i sin helhet som bilaga.

Utredningen visar att föreningen Team Smart i stort sett lever upp till de utsatta verksamhetsmålen men att arbetet och verksamheten kan utvecklas på en rad områden.

En rekommendation från utredaren är att kommunen utvecklar och formaliserar arbetet med Team Smart för att därigenom även kunna styra och följa upp dess förebyggande insatser på ett mer strukturerat sätt.

Beskrivning av ärendet

Kommunen har under ett antal år beviljat föreningen Team Smart ett årligt ekonomiskt bidrag för deras drogförebyggande arbete. För 2008 beviljades ett bidrag på 200 tkr. För att i framtiden kunna avgöra vilka satsningar eller bidrag som ska tilldelas Team Smart har en extern uppföljning av föreningens arbete och resultat genomförts. Uppdraget avgränsades till följande tre delar:

1. Genomgång av forskning och utvärdering av kontraktsmetoden
2. Substansen i verksamhetsberättelsen (såsom aktiviteter, samarbetspartners och överensstämmelse med den ekonomiska redovisningen)
3. Standarden på den ekonomiska redovisningen (grundbokföring, verifikationer mm)

Uppföljningen har bland annat bestått av en genomgång av föreningens redovisningsmaterial samt intervjuer med föreningsrepresentanter och samverkanspartners (som rektorer på kommunens samtliga skolor och med fritidspersonal). Även en webbaserad studie kring kontraktsmetoden har genomförts.

Uppföljningen genomfördes av utredare på Öhrlings Price Waterhouse Coopers.

Resultat av uppföljningen

1. Kontraktsmetoden får stöd såväl i forskningen som bland drogvaneundersökningarna som har genomförts i kommunen. De barn och ungdomar som varit aktiva i föreningen i Tyresö uppger i högre utsträckning att de inte röker och dricker, om man ser till de lägre åldrarna, år 4-6. På gymnasienivå märktes ingen skillnad i konsumtion bland de som varit med i Team Smart och de som inte varit med i föreningen.
2. Föreningen har i sin verksamhetsplan för 2007 slagit fast 9 verksamhetsmål. Av dessa har 4 inte följts upp i verksamhetsberättelsen medan 5 helt, eller delvis har följts upp.

Mål 1: *utöka anställd personal till 1 ¼ tjänst*. Målet uppnåddes inte 2007 men under 2008 närmar man sig det ställda målet.

Mål 2: *begreppet Team Smart ska bli mer positivt bland högstadieläverna*. Uppföljning av målet saknas i verksamhetsberättelsen.

Mål 3: *genomföra personalträffar eller motsvarande på samtliga skolor*. Uppföljning av målet finns och det har i väsentlighet uppfyllts.

Mål 4: *komma upp i ett medlemstal över 1100, med fokus på att främst öka medlemsantalet i år 6 till 9*. Uppföljning av målet saknas i verksamhetsberättelsen. Tyngdpunkten av medlemmarna går i år 4-6 (89%) och en mindre del går i år 7-9 (11%). Medlemsantalet

har sjunkit de senaste åren vilket sätts samman med problem med verksamhetsledartjänsten. Antalet medlemmar var enligt föreningen 2007-12-31, 717 stycken. Antalet medlemmar motsvarar lite drygt 1/5 av den totala rekryteringsbasen i kommunen och har de senare åren minskat. Medlemsrekryteringen har intensifierats under 2008.

Mål 5: *att under året få till stånd fungerande demokratiskt valda representanter på minst 67% av skolorna med år 4 och 5.* Uppföljning av målet saknas i verksamhetsberättelsen.

Mål 6: *genomföra introduktionsprogram med föräldrabrev i Tyresös samtliga årskurs 4-klasser.* Målet är redovisat och uppfyllt i all väsentlighet.

Mål 7: *att tillsammans med berörda mellanstadielärare kunna konstatera att vi även når barn i "riskzonen".* Uppföljning av målet saknas i verksamhetsberättelsen.

Mål 8: *att fortsätta, och utöka, samarbete med andra föreningar, organisationer, kommunen och dess fritidsgårdar, företagare och Tyresö centrum.* Uppföljning av målet finns delvis i berättelsen.

Utredaren har kontaktat de angivna samarbetsparterna och konstaterat att det verkar stämma.

Mål 9: *att våra äldre ungdomar ska representera Team Smart och Smart i minst fem olika externa sammanhang.* Uppföljning av målet finns delvis i verksamhetsberättelsen.

3. En genomgång av föreningen Team Smarts ekonomiska redovisning visar att de på ett tillfredställande sätt har kunnat redovisa hur det kommunala bidraget har använts. Standarden på den ekonomiska redovisningen är enligt utredningen i all väsentlighet god.

Öhrlings

PRICEWATERHOUSECOOPERS

Rådgivningsrapport*

Ekonomisk och verksamhetsmässig analys av föreningen Team Smart

Tyresö kommun

Maj 2008

Jan Nilsson

*connectedthinking

Innehållsförteckning

1	Sammanfattande bedömning.....	2
2	Inledning	4
2.1	Bakgrund	4
2.2	Uppdrag och avgränsning.....	4
2.3	Metod.....	5
3	Resultat.....	6
3.1	Kontraktsmetoden.....	6
3.2	Verksamhetsberättelse	11
3.3	Ekonomisk redovisning.....	14
3.4	Intervjuer	16

Bilagor

- 1 Västerbottens läns landsting – Tobaksfri Duo
- 2 Riksförbundet Smart – Smart Västernorrland
- 3 ECAD – Preventionsprojekt i Novgorod
- 4 Utdrag ur Tyresö kommuns drogvaneundersökning 2006
- 5 Tyresö Team Smart – Ekonomisk analys 2007

1 Sammanfattande bedömning

Tyresö Team Smart är en ideell förening som sedan 1994 har arbetat med en metod som går ut på att kontrakt skrivs mellan ungdomen och föreningen om att inte röka och använda droger. I kontraktet, som även skrivs under av en förälder, åtar sig ungdomen även att inte mobba, snatta och vandalisera. Kontraktsmetoden som sådan ska ha varit föremål för vetenskapliga utvärderingar, enligt uppgift i föreningens bidragsansökan för 2008.

Kommunen har under ett antal år beviljat ekonomiskt stöd till föreningen. För 2008 har föreningen erhållit ett kommunalt bidrag på 200 tkr. Motsvarande bidrag 2007 var 175 tkr. För att i framtiden kunna avgöra vilka satsningar i form av bidrag eller annat stöd som ska tilldelas Team Smart har aktualiserats en uppföljning av föreningens arbete och resultat.

Det uppdrag som formulerats är att närmare studera kontraktsmetoden samt genomföra en ekonomisk och verksamhetsmässig analys av föreningens arbete under 2007. Uppdraget avgränsas till följande delar:

- Genomgång av forskning och utvärdering kring kontraktsmetoden
- Substansen i verksamhetsberättelsen (aktiviteter, samarbetspartners och överensstämmelse med den ekonomiska redovisningen)
- Standarden på den ekonomiska redovisningen (grundbokföring, verifikationer m m)

Efter att närmare ha studerat kontraktsmetoden samt genomfört en ekonomisk och verksamhetsmässig analys av föreningens arbete under 2007, kan vi konstatera följande:

- Det finns vetenskaplig forskning kring kontraktsmetoden som visar på positiva resultat bland elever, när det gäller minskad användning av tobak och alkohol. Detta har även kunnat konstateras i kommunens egen drogvaneundersökning 2006, avseende årskurs 6 och 9. De uppgifter som föreningen lämnat kring kontraktsmetoden, i sin bidragsansökan för 2008, har vidare i allt väsentligt kunnat verifieras via vår webbaserade studie.
- Fyra av målen i föreningens verksamhetsplan för 2007 har inte följts upp i verksamhetsberättelsen, medan fem av målen helt eller delvis följts upp. Verksamhetsplanen är på två sidor. Verksamhetsberättelsen är enbart på en sida och ger otillräcklig information om föreningens genomförda verksamhet och behöver därför utvecklas framdeles. Måluppfyllelsen för 2007 varierar. Fyra av målen har i allt väsentligt uppfyllts, medan tre av målen inte uppfyllts. För två av målen är måluppfyllelsen oklar. Det framhålls

dock i både verksamhetsplan och verksamhetsberättelse att de ekonomiska och personella resurserna är styrande för graden av måluppfyllelse.

- Föreningen har på ett tillfredsställande sätt kunnat redovisa hur erhållet kommunalt bidrag för 2007 har använts. Den ekonomiska redovisningens standard är vidare i allt väsentligt god.

Våra intervjuer visar på en i huvudsak positiv bild hos skolledningen av föreningens arbete, på de skolor där aktiviteter genomförts. Synpunkter har dock framförts kring behovet av att utveckla konceptet via en mer strukturerad uppföljning av kontrakten samt att i större utsträckning nå målgruppen högstadieelever.

Kontakt har även tagits med representanter för kommunens fritidsgårdsverksamhet. Dessa samtal visar att samverkan sker med föreningen, när det gäller aktiviteter under skolloven. Den sammanfattande bilden är att föreningens genomslag är stort bland mellanstadieelever, men betydligt sämre bland högstadieelever.

Utifrån resultatet av vår studie rekommenderar vi kommunen att ytterligare utveckla och formalisera samarbetet med Tyresö Team Smart, för att därigenom även kunna styra och följa upp dessa drogforebyggande insatser på ett mer strukturerat sätt, främst när det gäller prioriterade målgrupper på kommunens högstadieskolor.

2 Inledning

2.1 Bakgrund

Tyresö kommun satsar på ett systematiskt drog förebyggande arbete, vars övergripande målsättning är att:

- Höja debutåldern för alkoholkonsumtion bland ungdomar
- Minska berusningsdrickandet
- På sikt få ett narkotikafritt samhälle

Målgruppen för detta arbete är ungdomar i tonåren, deras föräldrar och andra vuxna som i sitt arbete eller på annat sätt kommer i kontakt med ungdomar.

Tyresö Team Smart är en ideell förening som sedan 1994 har arbetat med en metod som går ut på att kontrakt skrivs mellan ungdomen och föreningen om att inte röka och använda droger. I kontraktet, som även skrivs under av en förälder, åtar sig ungdomen även att inte mobba, snatta och vandalisera. Kontraktsmetoden som sådan ska ha varit föremål för vetenskapliga utvärderingar, enligt uppgift i föreningens bidragsansökan för 2008.

Kommunen har under ett antal år beviljat ekonomiskt stöd till föreningen. För 2008 har föreningen erhållit ett kommunalt bidrag på 200 tkr. Motsvarande bidrag 2007 var 175 tkr. För att i framtiden kunna avgöra vilka satsningar i form av bidrag eller annat stöd som ska tilldelas Team Smart har aktualiserats en uppföljning av föreningens arbete och resultat.

2.2 Uppdrag och avgränsning

Vid sammanträffande 2008-04-24 med kommunens säkerhetschef samt brotts- och drog förebyggande samordnare har uppdraget, som ursprungligen har getts av kommunchefen, närmare diskuterats. Det uppdrag som formulerats är att närmare studera kontraktsmetoden samt att genomföra en ekonomisk och verksamhetsmässig analys av föreningens arbete under 2007. Uppdraget har avgränsats till följande delar:

- Genomgång av forskning och utvärdering kring kontraktsmetoden
- Substansen i verksamhetsberättelsen (aktiviteter, samarbetspartners och överensstämmelse med den ekonomiska redovisningen)
- Standarden på den ekonomiska redovisningen (grundbokföring, verifikationer m m)

2.3 Metod

Metoden är genomgång av föreningens redovisningsmaterial samt intervjuer med föreningsrepresentanter samt samverkanspartners. Bland annat har telefonintervjuer genomförts med rektor alternativt biträdande rektor på kommunens samtliga grundskolor. En webbaserad studie har även genomförts kring förekomsten av forskning och utvärdering kring kontraktsmetoden.

Resultatet av genomgången redovisas i ett sammanhållet avsnitt, innehållande fyra delavsnitt med vidhängande kommentarer. Vidare innehåller rapporten ett avsnitt med vår sammanfattande bedömning. Det senare avsnittet återfinns först i rapporten.

3 Resultat

3.1 Kontraktsmetoden

Det pågår omfattande insatser inom det drogförebyggande området. En svaghet är dock att dessa insatser alltför sällan blir föremål för vetenskapligt utformade studier och utvärderingar. En sådan forskning är viktig för att insatserna ska bli evidens- och kunskapsbaserade.

I internationell forskning finns inte mycket skrivet kring kontraktsmetoden. En uppföljning av en typ av kontraktsmetod riktad till hela klasser har dock genomförts i Tyskland. Metoden kallas "Smoke-Free Class Competition" och går ut på att hela klassen skriver på ett kontrakt att de ska vara tobaksfri ett halvår i taget. Resultaten tyder på att denna metod kan försena debuten när det gäller tobaksrökning¹. En norsk modell med individuella kontrakt på skolor genomfördes under 1990-talet. Kontrakten förnyades årligen och klassen bestämde vilka elever som skulle uteslutas. Resultaten visade att kontrakten innebar att en lägre andel elever började röka samt att dagligrökare rökte färre cigaretter².

Kontraktsmetoden i Sverige har sin bakgrund i hockeyföreningars drogförebyggande arbete under slutet av 1980-talet. Mora IK var den första föreningen som arbetade med att skriva kontrakt med ungdomar om tobak och alkohol. De ungdomar som valde att skriva på kontraktet och avstod från att använda tobak och alkohol fick fritt inträde till klubbens hemmamatcher.

Den första icke idrottsförening att tillämpa kontraktsmetoden var Tyresö Team Smart, som bildades 1994. Efter detta har denna typ av verksamhet startat på fler orter i landet och sedan 1996 finns också ett gemensamt nätverk, som kallas "Kontakt nätet", bestående av dem som arbetar med metoden. Nätverket har sedan utvecklats till en riksorganisation som numera heter Riksförbundet Smart, med verksamhet i ungefär 80 kommuner och kommundelar. Riksförbundet arbetar med kontraktsmetoden för att förmå ungdomar att undvika tobak, alkohol, narkotika och kriminalitet, dvs att ett medvetet bortval av "osmarta" beteenden. De organisationer och verksamheter som bedriver arbetet med kontraktsmetoden är t ex landsting, kommun, skola, idrottsförening eller annan ideell verksamhet.

¹ Wiborg G, Hanewinkel R. Effectiveness of the "Smoke-Free Class Competition" in Delaying the Onset of Smoking in Adolescence. *Preventive Medicine*, 2002;35, p 241-249.

² Svoen N, Schei E. Adolescent smoking prevention – primary health care in cooperation with local schools. *Scandinavian Journal of Primary Health Care*, 1999;17 p 54-58.

Nedan redovisas de kartläggningar och utvärderingar som genomförts eller är pågående kring kontraktsmetoden:

- I Boden genomfördes 1997 en femårsuppföljning av deras kontraktsverksamhet Team 49. I uppföljningen redovisas inga resultat kring effekterna av metoden, utan endast erfarenheter från arbetet med metoden samt förutsättningar för utvärdering³.
- Folkhälsoinstitutet genomförde 1998 en kartläggning av 22 projekt som använde sig av kontraktsmetoden. Syftet med kartläggningen var att beskriva metodens generella drag samt att med utgångspunkt från de olika tillämpningarna diskutera skillnader och variationer. Folkhälsoinstitutet konstaterade att det fanns flera lokala skillnader i sättet att arbeta med kontraktsmetoden. Olika projekt hade t ex olika många punkter i kontraktet och kontraktet hade olika lång giltighetstid. Alla projekten hade dock förmåner kopplade till kontraktet i form av rabatter i olika butiker samt gratis inträde till olika evenemang. Det konstaterades vidare att kontraktsmetoden varit föremål för några lokala uppföljningar, men att någon samlad utvärdering av metoden saknades⁴.
- Det finns en utvärdering som är genomförd bland elever i årskurs 6 till 9 i Habo kommun år 2000. Syftet med denna utvärdering var att undersöka vad ungdomarna tyckte om kontraktet och vilken inverkan det haft på deras tobaksvanor. I utvärderingen konstateras att majoriteten av eleverna ville att kontraktet skulle finnas kvar i fortsättningen. Det framkommer också att elevernas tobaksvanor har minskat under tiden kontraktet använts i kommunen⁵. Analysen av elevernas tobaksvanor var dock baserad på årliga drogvaneundersökningar och i utvärderingen diskuteras inte hur andra insatser som eleverna hade varit med om kan ha påverkat resultatet. Det fanns inte heller några jämförelseskolor med i materialet.
- I Västerbotten finns sedan 1993 projektet Tobaksfri Duo, som idag är en permanent verksamhet inom Västerbotten läns landsting och drivs av FoU-staben och Folktandvården i nära samarbete med länets samtliga kommuner och skolor. I Tobaksfri Duo skriver eleverna på ett kontrakt tillsammans med en tobaksfri vuxen, oftast en förälder.

³ Nyström U, Forsström J. Fem år med team 49. En rapport om ett förebyggande ungdomsprojekt i Boden och en diskussion om förutsättningarna för utvärdering av förebyggande arbete. Socialförvaltningen i Boden 1997.

⁴ Modée L. Kontraktsmetoden – kartläggning och diskussion. Folkhälsoinstitutet utvärderar 12/1998.

⁵ Person LG, "Kontrakt" hindrar skolungdom från att börja använda tobak. Läkartidningen 2003:4 sid 226-229.

Kontraktet som handlar om att båda ska vara tobaksfria ingår som en del i ett större tobaksförebyggande arbete. En vetenskaplig utvärdering vid Umeå universitet som publicerades 2006⁶ visar att det skolbaserade programmet *Tobaksfri Duo* har bidragit till att nästan halvera rökandet bland eleverna årskurs 6 -9 mellan åren 1994 och 2001. I bilaga 1 finns en detaljerad beskrivning av projektet och utvärderingen.

- Riksförbundet Smart erhöll projektmedel från Socialstyrelsen⁷ under perioden 2003 till 2005 på totalt 1 750 tkr för att utveckla kontraktsmetoden i Västernorrlands län. Efter hälften av projektiden utvidgades verksamheten till att även gälla Jämtlands och Gävleborgs län. En vetenskaplig utvärdering av projektet har genomförts av ett forskarteam⁸, under ledning av professor Charli Eriksson, vid Örebro universitet. Utvärderingen består av tre delstudier; elevstudie, föräldrastudie och nyckelpersonsstudie. *Elevstudien (åk 5-9) visar bl a att ungefär 40 % av eleverna uppger att kontraktet hindrat dem från att börja använda tobak och alkohol. Vidare finns stora skillnader i "oönskat beteende" mellan de elever som haft kontrakt kontra de som inte haft kontrakt. Den begränsade förädrakomponenten i kontraktsmetoden, som innebär att en förälder ska skriva under sitt barns kontrakt, har visat sig ha större betydelse än förväntat. Drygt 40 % av de tillfrågade föräldrarna anser att kontraktet bidragit till att de oftare talar med sitt barn om alkohol och andra droger. Enligt de tillfrågade nyckelpersonerna har kontraktsmetoden varit väl förankrad på aktörsnivå, men mindre väl förankrad på den beslutande nivån (t ex skolledning eller socialtjänst).* I bilaga 2 finns en mer utförlig beskrivning av utvärderingen, som är hämtad från en rapport från FUFAD⁹.

⁶ Maria N, Hans S m fl. It takes two – Reducing Adolescent Smoking Uptake Through Sustainable Adolescent-Adult Partnership. Journal of Adolescent Health 2006:39.

⁷ Socialstyrelsen fick 2002 i uppdrag av regeringen att fördela 25 mkr till frivilligorganisationernas alkohol- och drogförebyggande arbete, som ett led i den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador och den nationella narkotikahandlingsplanen. Åren 2003 och 2004 beviljades medel till 32 organisationer och 39 projekt. År 2005 fördelades ytterligare 10 mkr till förlängt stöd till 13 av de tidigare projekten samt stöd till 10 nya projekt.

⁸ Forskarteamet för utvärdering av frivilligorganisationernas alkohol- och drogförebyggande arbete (FUFAD).

⁹ Charli Eriksson m fl. FUFAD:s rapport om socialstyrelsens projektportfölj och FoU-satsning 2003-2006. Hälsovetenskapliga institutionen vid Örebro universitet, maj 2007.

- European Cities Against Drugs (ECAD) bedriver sedan 2005 ett preventionsprojekt i Ryssland (Veliky Novgorod), som bygger på kontraktmetoden. ECAD samarbetar med två svenska organisationer, KRIS och Riksförbundet Smart för att få tillräcklig bredd på insatserna. En vetenskaplig utvärdering av projektet pågår och genomförs av FUFAD, under ledning av professor Charli Eriksson, vid Örebro universitet. I bilaga 3 finns en mer detaljerad beskrivning av pågående fördjupningsstudie, som är hämtad från tidigare nämnda rapport från FUFAD.

Vi vill framhålla att innehållet i ovanstående delavsnitt i stor utsträckning bygger på den inventering av kontraktmetoden som genomförts av FUFAD samt genomförda utvärderingar vid Örebro och Umeå universitet. Materialet har identifierats via vår webbaserade studie.

I bidragsansökan för 2008 redovisar Team Smart bl a resultatet av en drogvaneundersökning i årskurs sex 2005 i Tyresö kommun, som visar att kommunen har bättre resultat än rikssnittet när det gäller förekomsten av rökning och snusning bland eleverna.

Som ett första led i att utvärdera Team Smarts drogförebyggande verksamhet i kommunen, tillfogades på försök frågor om föreningen i gymnasiets drogvaneundersökning 2005¹⁰. Syftet var dels att se hur stor andel av eleverna som varit medlemmar i föreningen, när de varit det, samt undersöka om det haft någon drogförebyggande effekt jämfört med gruppen som inte varit medlemmar. Resultatet visade att de elever som varit medlemmar i Team Smart inte använde mindre tobak, alkohol och narkotika. De elever som varit medlemmar i föreningen har varit detta i 11-12 års ålder eller i tidigt tonår.

För att se om förenings drogförebyggande aktiviteter är mer giltiga för yngre elever ställdes samma frågor till elever i årskurs 6 och 9 i kommunens drogvaneundersökning 2006. Resultatet visar bl a på följande:

- Bland eleverna i årskurs 6 har 81 % av eleverna någon gång varit medlem i Team Smart. Motsvarande siffra för eleverna i årskurs 9 är 78 %. Det är i synnerhet i årskurs 4 och 5 som eleverna är medlemmar, därefter sker en stor andelsmässig medlemsminskning.
- En övervägande majoritet av eleverna anser att det är bra att Team Smart arbetar drogförebyggande i skolan. Endast 2 % i årskurs 6 och 6 % i årskurs 9 har svarat att de inte tycker det.

¹⁰ Drogvaneundersökningen 2005 var ingen totalundersökning, utan byggde på ett mindre urval av klasser. Genomförda drogvaneundersökningar 2004, 2006 och 2007 är dock totalundersökningar.

- Ickemedlemmar, i årskurs 6 och 9, både röker och dricker alkohol i större omfattning än de som är eller har varit medlemmar i Team Smart. Detta förhållande gäller även sniffning (årskurs 6) och användning av narkotika (årskurs 9).

I bilaga 4 finns en mer detaljerad sammanställning, i form av ett utdrag ur kommunens drogvaneyundersökning för 2006.

Några vetenskapliga utvärderingar, liknande de som redovisats tidigare i detta delavsnitt från universiteten i Örebro och Umeå, har inte genomförts av Team Smarts arbete i Tyresö kommun.

Skolverkets egna kvalitetsgranskningar har kunnat konstatera att den traditionella ANT-undervisningen (alkohol, narkotika och tobak) ökar elevernas faktakunskaper om alkohol, narkotika och tobak och om riskerna med bruk och missbruk av dessa medel. Men generellt sätt har forskningen inte kunnat visa att den högre kunskapsnivån också leder till de önskade förändringarna av beteendet¹¹. Flera studier har till och med visat att en viss typ av preparatinriktad undervisning om narkotika ökade tonåringars nyfikenhet och att av de ungdomar som fått denna kunskap var det fler som efteråt prövade narkotika än bland dem som inte fått någon undervisning alls¹².

Mot bakgrund av ovanstående är det viktigt att de drogförebyggande insatser som kommunen stödjer så långt som möjligt bygger på metoder som har en vetenskaplig förankring.

Vi kan konstatera att det finns vetenskaplig forskning kring kontraktsmetoden som visar på positiva resultat bland elever, när det gäller minskad användning av tobak och alkohol. Detta har även kunnat konstateras i kommunens egen drogvaneyundersökning 2006, avseende årskurs 6 och 9. De uppgifter som föreningen lämnat kring kontraktsmetoden, i sin bidragsansökan för 2008, har vidare i allt väsentligt kunnat verifieras via vår webbaserade studie.

¹¹ Torsten T, Andersson T. Upplysning och undervisning – begränsar det alkohol- och narkotikaproblemet? Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) 2000.

¹² Lindström P, Svensson R. Attitudes toward drugs among school youths. An evaluation of the Swedish DARE-programme. Nordic Stud Alcohol Drugs 1998;15 p 7-23.

3.2 Verksamhetsberättelse

Tyresö Team Smart har i verksamhetsplan 2007 fastställt nio verksamhetsmål. Vi har följt upp dessa mål via genomgång av föreningens verksamhetsberättelse, styrelseprotokoll¹³ samt intervjuer med föreningsrepresentanter, rektorer m fl.

Mål 1: Utöka anställd personal till totalt 1 ¼ tjänst.

Uppföljning av målet finns i verksamhetsberättelsen. Målet har inte uppnåtts under 2007, men under innevarande år närmar sig föreningen den uppställda målsättningen avseende personalresurser. Den långsiktiga målsättningen är, enligt uppgift, att utöka personalstyrkan till 1,5 tjänster.

Av verksamhetsberättelsen framgår att i januari 2007 anställdes Sara Mehdinia på halvtid som verksamhetsledare, men slutade redan i juni. Matilda Söderberg, som är utbildad hälsopedagog, anställdes i augusti som verksamhetsledare på 75 %. Fr o m februari 2008 utökades Matildas tjänst till 100 % fram t o m 31 maj, med förhoppningen om tillräckliga ekonomiska resurser till en fortsättning på heltidsanställningen året ut. Föreningens grundare Slim Lindén, återanställdes vid årsskiftet 2006/2007 på 8 %.

Mål 2: Begreppet Team Smart ska bli mer positivt bland högstadieeleverna.

Uppföljning av målet saknas i verksamhetsberättelsen. Våra intervjuer visar att föreningen satsat på ett antal aktiviteter under året som särskilt riktat sig mot högstadieelever, t ex film/nattbio, laserdome och dataspel. Måluppfyllelsen är dock oklar.

Mål 3: Att genomföra personalträffar eller motsvarande på samtliga skolor.

Uppföljning av målet finns i verksamhetsberättelsen och beskrivningen visar att målet i allt väsentligt uppfyllts.

Av verksamhetsberättelsen framgår att den nya verksamhetsledaren presenterat sig för rektorer och lärare i årskurs 4-5 och 6-9 på kommunens skolor samt Kunskapsskolan och Montessori.

Våra telefonintervjuer med rektorer alternativt biträdande rektorer i kommunens grundskolor bekräftar i huvudsak ovanstående uppgifter i verksamhetsberättelsen.

¹³ Totalt har föreningen haft 9 protokollförda styrelsemöten under 2007 (exkl årsmötet).

Mål 4: Att komma upp i ett medlemsantal på över 1 100, med fokus på att främst öka medlemsantalet i årskurs 6 till 9.

Uppföljning av målet saknas i verksamhetsberättelsen. Vår uppföljning visar att föreningen per 2007-12-31 hade 717 medlemmar och i och med detta uppnåddes inte målet, vare sig när det gäller det totala medlemsantalet eller medlemsantalet i årskurs 6 till 9. Orsaken till detta uppges vara bristande kontinuitet och tidigare problem när det gäller verksamhetsledartjänsten.

Våra intervjuer visar att medlemsrekryteringen identifierats under 2008, för att komma upp i planerad nivå.

Nedan redovisas uppgifter från föreningens databaserade medlemsregister, vilka överensstämmer med den ekonomiska redovisningen.

Medlemsuppgifter per 2007-12-31	Antal	Kr/%
Betalande medlemmar (50 kr)	635	31750
Betalande medlemmar (30 kr) ¹⁴	82	2460
Totalt	717	34210
varav medlemmar i åk 4, 5 och 6	639	89%
varav medlemmar i åk 7, 8 och 9	78	11%

För 2006 var medlemsantalet endast 571, vilket kan jämföras med året innan då medlemsantalet var 1 000.

Mål 5: Att under året få till stånd fungerande demokratiskt valda representanter på minst 67 % av skolorna med årskurs 4 och 5.

Uppföljning av målet saknas i verksamhetsberättelsen. Våra intervjuer visar att målet inte kunnat prioriteras under 2007 bland annat pga bristande kontinuitet på verksamhetsledartjänsten. Målet är framflyttat till 2008 och kommer, enligt uppgift, att prioriteras under året.

Mål 6: Att genomföra introduktionsprogram med föräldrabrev i Tyresös samtliga årskurs 4-klasser.

Uppföljning av målet finns i verksamhetsberättelsen och beskrivningen visar att målet i allt väsentligt uppfyllts.

¹⁴ De som blivit medlemmar under andra halvan av verksamhetsåret har betalt reducerad avgift.

I verksamhetsberättelsen framgår att elever i årskurs 4 fått introduktionsprogrammet om "smart och osmart", "osmarta trappan" o dyl av verksamhetsledaren på lektionstid (15 ggr med en eller flera klasser). Verksamhetsledaren gör minst 500 korta klassbesök varje år för att informera om nya aktiviteter samt lämna eller hämta kontrakt och medlemskort/foton.

Våra telefonintervjuer med rektorer alternativt biträdande rektorer i kommunens grundskolor bekräftar i huvudsak ovanstående uppgifter i verksamhetsberättelsen.

Mål 7: Att tillsammans med berörda mellanstadielärare kunna konstatera att vi även når barn i "riskzon".

Uppföljning av målet saknas i verksamhetsberättelsen. Våra intervjuer visar att föreningen arbetar med målet inom ramen för personalträffar på skolorna. Måluppfyllelsen är dock oklar.

Mål 8: Att fortsätta, och utöka, samarbete med andra föreningar, organisationer, kommunen och dess fritidsgårdar, företagare och Tyresö centrum.

Uppföljning av målet finns delvis i verksamhetsberättelsen. Detta i form av en allmän beskrivning de organisationer, verksamheter och företag som föreningen samverkat med och erhållit stöd från under 2007. De samarbetspartners som lyfts fram i verksamhetsberättelsen och vid kompletterande intervjuer med föreningsrepresentanter är bl a:

- Tyresö filmförening
- Korpen
- Studieförbundet Vuxenskolan (inkl Vi unga)
- Fritidsgårdarna
- Skolorna (förutom Njupkärrsskolan)

Genomförda telefonintervjuer, kompletterat med webbaserade sökningar och genomgång av den ekonomiska redovisningen, kan verifiera att föreningen samverkar med de parter som uppgetts. Vi bedömer därför att målet i allt väsentligt har uppnåtts.

Mål 9: Att våra äldre ungdomar ska representera Team Smart och Smart i minst fem olika externa sammanhang.

Uppföljning av målet finns delvis i verksamhetsberättelsen. Detta i form av en beskrivning av att föreningens dåvarande ordförande i mars 2007 valdes till ordförande i Smarts nationella ungdomsråd, arrangemang som genomförts i samarbete med andra föreningar, företag och kommun samt genomförande av ett sommarläger med deltagare från Sverige, Åland och Ryssland.

Beskrivningen i verksamhetsberättelsen och våra kompletterande intervjuer visar att målet uppfyllts. De kompletterande aktiviteter som redovisats är bl a tal av nuvarande ordförande på Sergels torg i samband med manifestation över de som dött pga narkotikamissbruk, deltagande i Nordisk drogförebyggarkonferens samt Smarts nationella ungdomskonferens.

Vi kan konstatera att fyra av målen i föreningens verksamhetsplan för 2007 inte följts upp i verksamhetsberättelsen, medan fem av målen helt eller delvis följts upp. Verksamhetsplanen är på två sidor. Verksamhetsberättelsen är enbart på en sida och ger otillräcklig information om föreningens genomförda verksamhet och behöver därför utvecklas framdeles. Måluppfyllelsen för 2007 varierar. Fyra av målen har i allt väsentligt uppfyllts, medan tre av målen inte uppfyllts. För två av målen är måluppfyllelsen vidare oklar. Det framhålls dock i både verksamhetsplan och verksamhetsberättelse att de ekonomiska och personella resurserna är styrande för graden av måluppfyllelse.

3.3 Ekonomisk redovisning

Mindre ideella föreningar omfattas normalt inte av bokföringslagen. Detta under förutsättning att ingen näringsverksamhet¹⁵ bedrivs samt att tillgångarna understiger 30 basbelopp. Mot den bakgrunden har vi granskat föreningens bokföring utifrån vad som kan anses vara en godtagbar miniminivå, dvs att bokföringen är kronologisk (löpande bokfört efter datum med angivande av verifikationsnummer) och systematisk (bokfört på likvidkonto samt på kostnads- och/eller intäktskonto) Vidare har vi granskat att det finns tillfredställande underlag till bokföringsposterna.

I detta sammanhang bör påpekas att syftet inte är att göra en regelrätt revision av föreningens räkenskaper. Det ankommer på föreningens egna revisorer. Vår roll är att följa upp medelshantering o dyl utifrån de krav som Tyresö kommun kan ställa i egenskap av bidragsgivare.

¹⁵ Bokföringsnämnden har sammanställt en rapport om ideella föreningar och bokföringsskyldigheten. I denna rapport görs en snävare tolkning av näringsverksamhet än den som används i skattesammanhang. Detta innebär att sponsring/reklamplatser, försäljning av souvenirer, legoarbeten och bingolotto oftast kan klassas som näringsverksamhet enligt bokföringslagen. Rapporten har dock ännu inte lett fram till några allmänna råd.

Nedan lämnas våra synpunkter kring föreningens ekonomiska redovisning för 2007:

- Bokföringen är databaserad och uppfyller de grundläggande kraven kring kronologi och systematik.
- Periodisering av kostnader och intäkter sker via avsedda konton. I och med detta bör resultatet i allt väsentligt vara rättvisande. Inga felperiodiserade poster har uppmärksammats vid vår urvalsmässiga genomgång.
- Verifikationsmaterialet håller en tillfredsställande standard. Underlag från pg saknas för årets första kvartal. Större utbetalningar som följts upp, avseende denna period, har dock kunnat verifieras via fakturor och annat underlag. Inga verksamhetsfrämmande poster har heller uppmärksammats vid vår urvalsmässiga genomgång.
- Substansen i tidigare års uppbokade fordringar kan ifrågasättas. Föreningen har dock i senaste bokslutet reglerat kundförluster på totalt 26 760 kr, avseende fordringar för åren 2004 till 2006.

Föreningen har en godkänd revisor¹⁶, för granskning av redovisning och verksamhet. Revisorn har lämnat en "ren" revisionsberättelse för 2007.

I bilaga 5 redovisas en ekonomisk analys, utifrån föreningens resultaträkning och balansräkning för 2007. Analysen visar bl a att:

- Graden av egenfinansiering är 16 %, vilket ger en bidragsfinansieringsgrad på 84 %. Den största bidragsgivaren är Tyresö kommun, vars bidrag utgör 46 % av de totala intäkterna.
- Resultatet är positivt (54 090 kr inkl reglering av kundförluster på 26 760 kr), vilket beror på att miljöpartiet under året lämnat ett engångsbidrag på 50 000 kr. Om föreningen inte erhållit detta bidrag hade föreningen haft ett negativt eget kapital för 2007¹⁷.

¹⁶ Rudenäs Revisionsbyrå AB, som är en lokal revisionsbyrå i Tyresö kommun, sköter revisionen i föreningen probonum.

¹⁷ Föreningen hade ett negativt eget kapital åren 2004 till 2006. För åren 1996 till 2003 var dock det egna kapitalet positivt.

- Soliditeten är 21 % och skuldsättningsgraden är 79 %. Det finns en skuld till föreningens grundare som uppgår till sammanlagt 69 910 kr. Av detta avser 44 910 kr 2007 och resterande 25 000 kr tidigare år.

Efter genomgång av Tyresö Team Smarts ekonomiska redovisning för 2007 kan vi konstatera att föreningen på ett tillfredsställande sätt har kunnat redovisa hur erhållet kommunalt bidrag har använts. Vi kan vidare konstatera att standarden på den ekonomiska redovisningen i allt väsentligt är god.

3.4 Intervjuer

Vi har genomfört telefonintervjuer med rektor eller biträdande rektor på kommunens samtliga 12 grundskolor, för att följa upp Tyresö Team Smarts arbete under 2007.

Intervjuresultatet kan sammanfattas på följande sätt:

- Föreningen har varit aktiv på 11 av 12 skolor under 2007, via sin verksamhetsledare. Omfattningen på aktiviteterna varierar dock. På 10 av skolorna släpps föreningen in för att lämna information om Team Smart på lektionstid. På en skola har man enbart utsett en kontaktperson som mottar föreningens skriftliga information och sprider den vidare till eleverna.
- 7 av 11 skolor, där föreningen är aktiv, har under 2007 även haft en speciell kvällsaktivitet för elever i årskurs 4 och 5 samt deras föräldrar. Respektive skola betalar en ersättning till föreningen på 1 000 kr, för denna insats, som genomförs av föreningens grundare. Föreningen erhåller även bidrag från CAN¹⁸ för denna aktivitet.
- Våra intervjuer visar på en i huvudsak positiv bild hos skolledningen av föreningens arbete, på de skolor där aktiviteter genomförts. Synpunkter har dock framförts kring behovet av att utveckla konceptet via en mer strukturerad uppföljning av kontrakten samt att i större utsträckning nå målgruppen högstadiееlever.

Kontakt har även tagits med representanter för kommunens fritidsgårdsverksamhet. Dessa samtal visar att samverkan sker med föreningen, när det gäller aktiviteter under skolloven. Den sammanfattande bilden är att föreningens genomslag är stort bland mellanstadieelever, men betydligt sämre bland högstadiееlever.

¹⁸ Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Umeå universitet

Pressmeddelande

Infört: 2006-12-21

Aktuella pressmeddelanden

Unikt skolprogram minskade ungas rökning

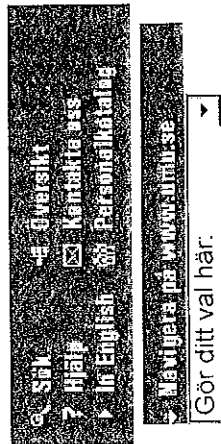
Det skolbaserade programmet Tobaksfri Duo har bidragit till att nästan halvera rökandet bland västerbottenska elever i skolår 6–9 mellan 1994 och 2001. Det konstateras i en studie från Umeå som publiceras i tidskriften Journal of Adolescent Health.

Programmet är unikt genom sin långsiktighet och genom att det finns i länets alla kommuner. Maria Nilsson, doktorand vid Institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, Umeå universitet, och en av forskarna konstaterar att långsiktighet och vuxenstöd är viktigt när man arbetar preventivt bland barn och ungdomar.

— Vi måste bli bättre på att tänka på helheten runt de unga, att skapa stödjande system, säger hon.

Tobaksfri Duo startades som pilotprojekt för mer än 10 år sedan och byggdes successivt ut till att omfatta hela Västerbottens län. Samordningen sker vid landstingets FoUU-stab och och via Folktdnvdården når programmet ut i alla skolor i länet. Arbetet fokuseras på eleverna i skolår 6–9, men engagerar även lärare, föräldrar och andra vuxna som är viktiga för ungdomarna.

Användningen av cigaretter och snus bland ungdomarna i länet har mätts mellan 1994 och 2001. Maria Nilsson har jämfört siffrorna för skolår 9 med resultaten av den nationella undersökning av ungdomars tobaksvanor som Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, gör varje år. När det gäller både regelbunden rökning och rökning

Umeå universitet

► **Aktuellt**

Kalendariet

Pressmeddelanden

Lediga befattningar

Stipendier, fonder och anslag

Aktuellt från universitetsbiblioteket

Aktuellt från studentcentrum

Aktuellt från Bildmuseet

Arkiv

► Om Umeå universitet

► Organisation

► Utbildning

► Forskning

► Samarbeta med oss

då och då syntes en nästan 50-procentig minskning i länet under perioden. Tydligast var minskningen i skolfåren 8 och 9, både bland flickor och pojkar. När programmet startade rökte 16,1 procent av niondeklassarna i Västerbotten och 23 procent av niondeklassarna i riket. År 2001 hade niornas rökning i Västerbotten minskat till 9 procent medan nivån nationellt var i stort sett oförändrad. När det gäller snusanvändning syntes inte någon lika stor och stabil minskning i Västerbotten, även om programmet Tobaksfri Duo inriktas både på rökning och snusande.

- En förklaring kan vara att man under de första åren av programmet hade mycket fokus på rökningen, säger Maria Nilsson.

För mer information kontakta Maria Nilsson, Epidemiologi och folkhälsovetenskap, Umeå universitet 070-349 71 74, e-post maria.nilsson@epiph.umu.se

Referens: Journal of Adolescent Health 39 (2006) 880-886 "It Takes Two: Reducing Adolescent Smoking Uptake Through Sustainable Adolescent-Adult Partnership"

Hans Fallman, informatör, Medicinska fakulteten
E-post: hans.fallman@adm.umu.se
Tel: 090-786 64 65

Informationsenheten

Umeå universitet
Informationen kontrollerades senast 2006-12-21
Ansvarig för sidan: Carina.Dahlberg@adm.umu.se

Kontrakt

Kontraktet är den viktiga överenskommelsen där duon lovar att inte röka, snusa eller på annat sätt använda tobak de kommande tre åren. Den vuxne är ofta en förälder, men kan också vara ett syskon över 18 år, släkting, granne, skolpersonal eller annan betydelsefull vuxen. Det är positivt att ungdomen väljer en partner som aktivt följer upp avtalet. En vuxenpartner kan skriva avtal med flera ungdomar. Om den vuxne bryter mot avtalet kan ungdomen byta partner. Vuxenpartnern har huvudansvaret för uppföljningen. Avtalstiden löper till skolavslutningen i årskurs 9. Det har visat sig att många vuxna

väljer att sluta använda tobak för att vara ett stöd för sin ungdom.

Alla ungdomar som skriver avtal får ett medlemskort som framförallt är ett bevis på det aktiva beslutet. Det är också en personlig värdehandling som ger ungdomarna vissa förmåner och rabatter på fika, varor eller aktiviteter.

På årskurs 7–9 skolan finns en kontaktperson och en arbetsgrupp för Tobaksfri Duo. Via dem organiseras arbetet under året. Tobaksfri Duos länsansvarige har regelbunden kontakt med skolan.

I maj månad varje år skriver duon på en försäkrans där de intygar att de hållit avtalet under det gångna läsåret. Försäkrans blir till en lottsedel i det stora Världlotteriet.

Att det tobaksförebyggande arbetet synliggörs och följs upp på skolan är viktigt för ungdomarna. Skolan har en ansvarig kontaktperson och arbetsgrupp. På många skolor väljs elevrepresententer till Tobaksfri Duo. De är viktiga i arbetet med planering av skolans egna aktiviteter och utlotningar, samt är viktiga förebilder.

Samtalet och dialogen är oerhört viktigt i alla möten med ungdomar. I arbetet med Tobaksfri Duo har ett metodförslag utvecklats för hur det tobaksfria arbetet kan bli en bra utgångspunkt och ingå i utvecklingssamtalet.

- I maj varje år via Försäkran som skolan distribuerar och skickar in till länsansvarig.
- På Folk tandvården, som vid alla besök följer upp Tobaksfri Duo och tobaksbruket.
- På skolan via information på föräldramöten/hemsida och gärna vid utvecklingssamtalet.
- Av vuxenpartnern regelbundet, för att ge uppmärksamhet och omtanke.

Ett litet personligt kort för plånboken med årets förmåner och Tobaksfri Duo aktiviteter.

Utbildning

Årligen genomförs utbildningar i Fakta och Metod. Vid behov erbjuder vi skolorna handledning, stöd vid policyarbete, föreläsningar och studiedagar. För elevgrupper erbjuds Elevaktivitetsdagar och Informatörsutbildningar.

Skolans arbete följs årligen upp via en Årsrapport som är underlag för en Certifiering. Arbetet bör präglas av kontinuitet, livskraft, aktivitet och bredd.

Den viktiga organisationen

Tobaksfri Duo är idag en permanent verksamhet inom Västerbottens läns landsting och drivs av FoUU-staben och Folkandvården i ett nära samarbete med länets samtliga kommuner och skolor.

På FoUU-staben finns en länsansvarig med huvudansvar för utbildning, handledning, metodutveckling och samordning.

Inom Folkandvården finns en länsansvarig som ansvarar för utveckling av klinikernas arbete och samordnar Tobaksfri Duo arbetet med länsansvarig.

På varje klinik finns minst en person som ansvarar för tobaksarbetet lokalt och samarbetar med "sin" skola.

Vetenskapligt utvärderad

Tobaksfri Duo är vetenskapligt utvärderad och visar på en nära halverad rökning under utvärderingsperioden.

www.vll.se/tobaksfri

Länsansvarig Tobaksfri Duo:

Ywonne Wiklund, hälsoutvecklare
FoUU-staben, Landstingskontoret
901 89 Umeå
Tel: 090-785 73 91
Mobil: 070-648 73 15
E-post: ywonne.wiklund@vll.se

Länsamordnare Folkandvården:

Lena Vernér - Dahlberg, tandhyg.
Folkandvården, 910 20 Hörnefors
Tel: 0930-292 90
E-post: lena.verner.dahlberg@vll.se

Utvärdering/utbildning:

Maria Nilsson, doktorand
FoUU-staben, Landstingskontoret/Umeå Universitet
Tel: 090-785 71 94
E-post: maria.nilsson@vll.se

Referens: Nilsson M, Stenlund H, Bergström E, Weinshall L, Janlert U. It takes two: Reducing Adolescent Smoking Uptake Through Sustainable Adolescent-Adult Partnership. J Adolesc Health 39 (2006).

Material att beställa

Tobaksfria tonår, en metodhandledning från Tobaksfri Duo, 40 kr.

Snacka går ju! En övningsmanual med dialogen som verktyg, 100 kr.

T-shirt 80 kr, Tygväska 60 kr, Nyckelband 10 kr med text "Jag har bestämt mig".

Moms ingår, porto tillkommer.

Beställningsadress:

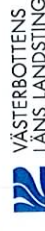
ywonne.wiklund@vll.se

Vill du veta mer?

Kontakta oss gärna med frågor och synpunkter.

Tobaksfri Duo

Ett tobaksförebyggande arbete riktat till ungdomar i årskurs 6–9

VÄSTERBOTTENS
LÄNS LANDSTING

Original article

It Takes Two: Reducing Adolescent Smoking Uptake Through Sustainable Adolescent–Adult Partnership

Maria Nilsson, B.A.^{a,*} Hans Stenlund, Ph.L.^a Erik Bergström, Ph.D.^{a,b}
Lars Weinehall, Ph.D.^{a,c} and Urban Janlert, Ph.D.^a

^a*Department of Public Health and Clinical Medicine, Epidemiology and Public Health Sciences, Umeå University, Umeå, Sweden*

^b*Department of Clinical Sciences, Pediatrics, Umeå University, Umeå, Sweden*

^c*National Institute of Public Health – Sweden, Stockholm, Sweden*

Manuscript received April 28, 2006; manuscript accepted July 7, 2006

Abstract

Purpose: To assess the effects of a long-term intervention for tobacco use prevention that targets adolescents (Tobacco Free Duo).

Methods: School-based community intervention combined with repeated cross-sectional surveys over seven years. The intervention was performed in the County of Västerbotten, Sweden, where survey data were collected in grade seven to nine schools on an annual basis for seven years. Data for comparison were collected in grade nine on the national level in Sweden. In the intervention area, the annual number of seventh to ninth grade students participating in the study varied between 1300 and 1650. In the reference data, the number of participating ninth grade students approximated 4500 annually.

Results: A significant decrease of nearly 50% was seen in smoking prevalence in the intervention area. The decrease was evident in grades eight and nine (ages 14–15 years) in both boys and girls. At the start of the intervention, smoking prevalence in grade nine was 16.1% in the intervention area and 23% in the national reference group. Although the prevalence in the national sample remained stable, there was a decrease to 9.0% in the intervention area at the end of the study period.

Conclusions: These results suggest that the Tobacco Free Duo program contributed to a reduction in adolescent smoking among both boys and girls. Using a multi-faceted intervention that includes adolescent–adult partnership can reduce adolescent smoking uptake, and the intervention has been proven to be sustainable within communities. © 2006 Society for Adolescent Medicine. All rights reserved.

Keywords:

Smoking; Tobacco; Prevention; Intervention; Adolescents; Schools; Evaluation

Looking back at the history of tobacco prevention, interventions that target adolescents have evolved from a focus on knowledge of tobacco's health effects to interventions based on broader psychosocial concepts [1]. There is no simple way to prevent adolescents from starting to smoke. Smoking uptake is a complex process that includes societal factors such as legislation, pricing and marketing of to-

bacco, as well as social and individual characteristics [1–3] in which the influence of family, friends and peers is evident [2,4]. Adolescent smoking initiation can be affected by these key persons' smoking habits and/or attitudes toward smoking [5–6]. Factors on the school level, such as how well schools enforce rules against smoking, have also been identified [4]. This complexity is a challenge in the modeling and implementation of interventions.

The school has long been seen as a natural arena for prevention because of the possibility of targeting all children. In school-based programs, different social-influence components of various intensity have often been

*Address correspondence to: Ms. Maria Nilsson, Epidemiology and Public Health Sciences, Department of Public Health and Clinical Medicine, Umeå University, SE-901 85 Umeå, Sweden.

E-mail address: maria.nilsson@epiph.umu.se

used, generally performed by outside actors such as researchers or by inside actors such as school staff. Studies on school-based educational programs, predominately performed in the United States, have shown mixed results [7]. The Hutchinson Smoking Prevention Project (HSSP), using a teacher-led tobacco use prevention curriculum, found no evidence that their school-based social influences approach was effective in long-term deterrence of smoking among youth [8]. The HSSP evaluation had a strong design, and the results have led to a discussion on smoking prevention research and programming. It has been noted that some intervention components in a social-influence approach possibly important for a prevention effect, such as listening and communication skills, decision-making, and making a commitment, were not included in HSSP [9]. Tobler et al [10], in a meta-analysis of adolescent drug prevention programs, including social-influence components, concluded that at a one-year follow-up there was strong support for their effectiveness. Interactive programs that focused on the development of interpersonal skills were found to be more effective [10]. School-based programs have shown short-term results [11–13], but it has also been shown possible to achieve long-term effects [14–16]. Comprehensive strategies using several components are generally more effective than information-based interventions, which have shown limited or no effects [17,18]. An increased awareness and understanding of the combined effects of social, environmental, and cultural factors on adolescents' use of tobacco has resulted in more interest in community-based interventions. These interventions have focused on influencing individual behavior as well as community norms on adolescents' use of tobacco. The common goal has been to create a supportive nonsmoking environment. Community-based interventions have involved several community resources such as schools, youth clubs, churches, nongovernmental organizations (NGOs), shop owners, health care, social service, media, etc. There are relatively few studies evaluating the effect of the community interventions, but some support is found for effectiveness in preventing the uptake of smoking in adolescents [19].

The primary aim of this article is to describe an intervention against tobacco use that targets adolescents, and to assess the program effects on smoking prevalence. The program, which is long-term and school-based, has used a social influence approach and involved other community actors. Of special interest are the questions: 1) does tobacco use decrease in schools participating in a community intervention project using adolescent-adult partnership (Tobacco Free Duo)?; 2) are there age and/or gender differences in the use of tobacco in the intervention area?; 3) is the smoking prevalence different in the intervention area compared with a national reference?

Methods

Intervention

A program called Tobacco Free Duo started in Sweden in 1993 as a small-scale pilot project. The aim was to prevent adolescents, aged 12–15 years, from starting to use tobacco. Comprehensive strategies were used, including increasing knowledge and awareness on tobacco-related issues, positive reinforcement by different rewards, and social support and influence from friends, parents, and significant others. The different activities in the program focused on increasing individual awareness and affecting attitudes and behaviors regarding tobacco.

A number of objectives were highlighted in the intervention's design. It was considered important to let the adolescents make their own decisions and take public stands about tobacco. Essential elements included the possibility of creating a positive, nonsmoking influence from friends as well as providing a supportive adult in the decision to be tobacco-free. Adults were involved and encouraged to express messages against tobacco. Parents were informed about the harms of tobacco, and information was given about the importance of their taking a clear stance against the use of tobacco by their children and their children's friends. Education in tobacco-related issues was offered annually for students, school staff and others.

The program focused on adolescents but also involved school staff, parents and significant others. Some factors were prioritized when building the intervention: cooperation over sector borders; integration of the intervention into daily work; and local ownership and participation. The people involved, both young and old, were invited to take active parts and influence the intervention model.

During the pilot years, the Department of Community Health at the County Council further developed the program. They hosted the management and worked in close cooperation with four municipalities in the county. Each year new schools joined, and in 1997 the program was offered to all municipalities in the county. This was possible because the Dental Health Service was involved in building a professional basic program organization that covered the whole county.

Tobacco Free Duo was introduced to the students before they left for summer holiday in grade six (age 12 years). It ran for the next three years, until the students finished grade nine. Each subsequent year the new sixth graders were invited to participate. In this way, the intervention gradually expanded. After three years, all sixth to ninth grades at the school were involved.

During the sixth school year, students and school staff discussed issues involving tobacco. At that age, almost none of the adolescents used tobacco. Before students completed the school year, they were given the opportunity to team up with a tobacco-free adult to form a tobacco-free pair—or

Table 1
Tobacco Free Duo, Intervention Components: Lessons and Meetings in Minutes on Tobacco and Tobacco Free Duo, Grades 6–9

	Grade 6	Grade 7	Grade 8	Grade 9
Classroom curriculum	120	120	120	120
County council representative, lesson in class	90			
Parents meeting at school	60	60		
Discussion on tobacco; parent/teacher		10	10	10
Meeting at school signing contracts	60			
Total	330	190	130	130

“duo.” The name Tobacco Free Duo originated from the idea that the pairs signed a contract to stay tobacco-free together for the next three years. The adult involved was thereby making a commitment to both provide a good example and to actively support the student to stay tobacco-free. Informational meetings were held for the involved adults to provide knowledge and encouragement. The contracts were signed at a meeting at the end of grade six that all the pairs were invited to attend. The participating students were given a membership card valid until the end of grade nine, and local sponsors provided rewards of discounts and small prizes. The participating students and adults signed an assurance of fulfillment of the contract annually in grades seven through nine. A newsletter for the program was delivered twice a year. In Table 1, intervention components as lessons and meetings are shown in minutes by grades.

Each school was encouraged to appoint a planning group composed of seventh to ninth grade students and adults. This group had local responsibility for activities within the framework of Tobacco Free Duo. Schools were encouraged to work closely with the local community, such as youth clubs, organizations, and shop owners. Once a year students from the planning groups were invited by the County Council to one day of activities aiming at strengthening the local work and the student participation.

To sum up, the intervention consisted of a number of lessons and meetings (Table 1), a contract and membership card signed in grade six valid for the coming three years, an annual assurance of fulfillment in grades seven through nine, lotteries and discounts, a student activity day, and a newsletter. Regular checkups by regional and local County Council representatives were carried out to assure that the intervention components were delivered.

Population and Data

The study had a repeated cross-sectional design. In the intervention area, information about tobacco habits was collected every spring from 1994 to 1999 and in 2001. No data were collected in 2000 because of financial restrictions. The numbers of students surveyed each year are shown in Table 2.

The surveys were performed at the same schools in the same six school districts. Districts were chosen at random before the first survey. Schools on the coast and the inland were represented, and included both rural and urban settings. One of the school districts had less than 75 students a year and the rest had between 300 and 550 students. All intervention schools with surveyed students participated in Tobacco Free Duo, but started during different years. In 1994, four of these schools started the intervention in grade six. They introduced it to a new grade every coming year, meaning that in 1997 they involved all sixth through ninth grades. The remaining two schools in the study population started Tobacco Free Duo in 1995, with all grades six through nine participating in 1998.

For comparison of smoking prevalence and trends, national reference data were used. There was no overlap of students surveyed across the two samples. The national reference data were from CAN (The Swedish Council for Information on Alcohol and other Drugs) [20]. CAN has conducted annual surveys in grade nine on national samples since 1971, and approximately 4500 students participated every year. In 1997, CAN studied adolescents' use of tobacco, using two questionnaires. The rationale for the different questionnaires was a wish to change the question on smoking and pose it differently in the future. To analyze whether a different estimate of

Table 2
Numbers of Students Surveyed Each Year in Intervention Area 1994–99 and 2001, Grades 6–9

Grade	1994		1995		1996		1997		1998		1999		2001	
	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)	n	(%)
Six	526	(24.3)	504	(26.4)	426	(23.2)	428	(24.8)	574	(26.4)	461	(21.6)	337	(20.6)
Seven	572	(26.4)	494	(25.9)	487	(26.5)	388	(22.4)	559	(25.7)	591	(27.6)	489	(29.9)
Eight	543	(25.1)	525	(27.5)	466	(25.4)	482	(27.9)	498	(22.9)	584	(27.3)	417	(25.5)
Nine	526	(24.3)	388	(20.3)	458	(24.9)	431	(24.9)	546	(25.1)	503	(23.5)	394	(24.0)
Total	2167	(100.0)	1911	(100.0)	1837	(100.0)	1729	(100.0)	2177	(100.0)	2139	(100.0)	1637	(100.0)

Table 3
Students Signing Contracts in Intervention Area 1994–99 and 2001 in Percent, Grade 6–9

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2001
School area 1	94	96	94	93	94	95	93
School area 2	86	85	81	83	83	79	80
School area 3	82	85	78	80	80	78	71
School area 4	91	90	87	88	87	89	91
School area 5	—	98	96	94	94	92	94
School area 6	—	77	82	83	84	74	61

smoking prevalence occurred with this change, half of the study population got the old questionnaire and the other half got the new one. CAN's analysis showed a rise in smoking prevalence with the new question, and this was due to detection of more smokers, not an actual increase in prevalence. In the intervention area, the question in CAN's first questionnaire was used for all years. For comparison purposes, a recalculation was done on the national data from 1998–1999 and 2001 that adjusted for this change. The same reasons for nonparticipation (< 15% per year) were seen in the national sample as in the intervention study. For the present study, there was no access to national primary data, only prevalences. The survey methodology was comparable across the intervention and reference groups over time. The questions and methods used for questionnaire completion were the same in the national survey and the intervention study. The data were both collected in the classroom, at the same time of year, with a teacher present. To emphasize anonymity, the students received an envelope to enclose the completed questionnaire. A passive consent procedure was used where schools informed parents about the questionnaire and how to proceed if they did not want their children to participate in the study. Necessary ethics approval was given from the Research ethics committee at Umeå University.

The following definitions were used to describe tobacco use: 1) a smoker was a regular or occasional smoker; 2) a regular smoker was a daily or almost daily smoker; 3) a snuffer was a regular or occasional snuffer; 4) a regular snuffer was a daily or almost daily snuffer; 5) a tobacco user was using tobacco (either smoking and/or snuffing) regularly or occasionally; 6) an occasional smoker, snuffer or

tobacco user was using tobacco during weekends or more seldom.

Statistics

Data were analyzed using SPSS (SPSS Inc., Chicago, IL) and Stata 9.0 (Stata Corporation, College Station, TX). The analysis of changes over time within the intervention area sample was performed using logistic regression, where clustering due to school was taken into account. Analysis of trends between the intervention and reference areas was performed using year by region interaction.

Results

Since 1997, approximately 2500 sixth grade children have become new members of the intervention program every year. Table 3 shows the percentage of youth forming duos in the different school areas each year. All together, there were more than 8000 members annually in grades six through nine. Since the start of the program, which is still running, about 25,000 adolescents in the county, paired with adults, have been members of Tobacco Free Duo. Ninety-six percent of the grade seven through nine schools in the county were working with the program.

There were few tobacco users in the sixth grade in the intervention area. The results are therefore limited to grades seven through nine (ages 13–15 years). The response rate was high, varying between 80% and 95% over the studied years. The nonparticipants consisted mainly of students absent from class or school when the questionnaire was answered. Almost all students who were present answered the questionnaire.

Table 4 describes the use of tobacco in the different grades during the survey years.

Table 4
Prevalence of Tobacco Use in Intervention Area 1994–99 and 2001, Grade 6–9

Grade	1994		1995		1996		1997		1998		1999		2001	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Six	4	.8	10	2.1	6	1.5	10	2.4	16	3.0	11	2.5	13	3.9
Seven	37	6.9	20	4.2	36	8.0	28	7.7	25	4.5	25	4.2	32	6.5
Eight	81	15.4	60	12.0	63	14.4	69	15.0	56	11.4	46	7.9	37	8.9
Nine	119	23.3	90	23.8	91	20.9	81	19.7	105	19.4	56	11.2	52	13.2
Total	241	11.6	180	9.8	196	11.3	188	11.4	202	9.5	138	6.6	134	8.2

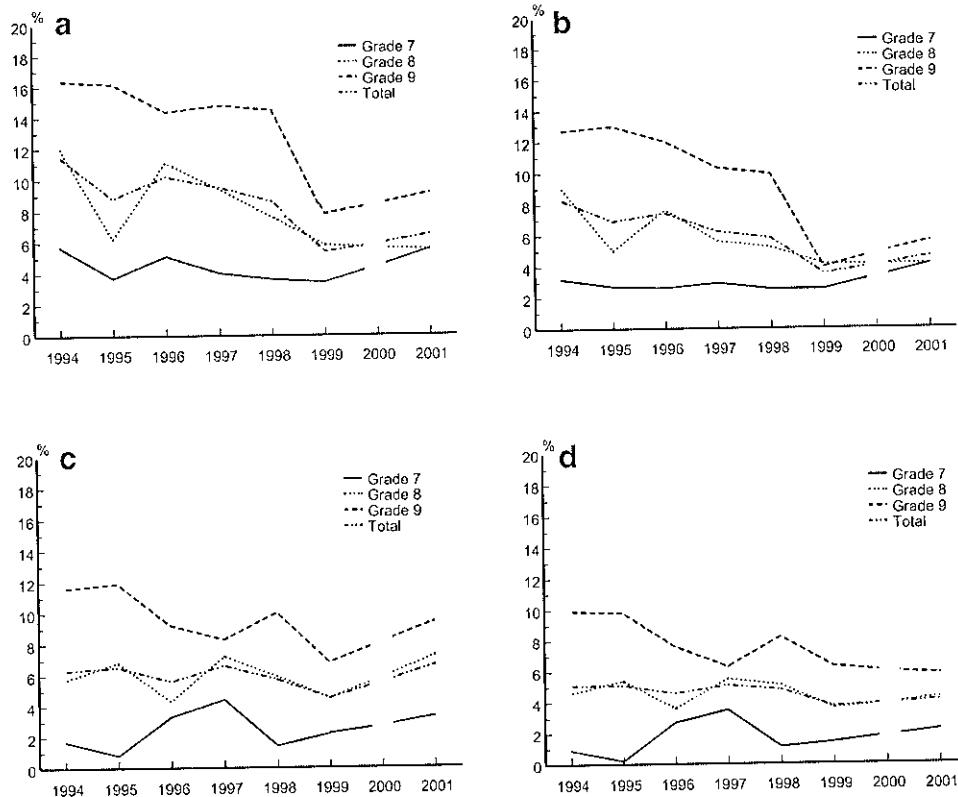

Figure 1. (a) Prevalence of smoking in the intervention area, grades 7–9, 1994–1999 and 2001. (b) Prevalence of regular smoking in the intervention area, grades 7–9, 1994–1999 and 2001. (c) Prevalence of snuffing in the intervention area, grades 7–9, 1994–1999 and 2001. (d) Prevalence of regular snuffing in the intervention area, grades 7–9, 1994–1999 and 2001.

Smoking and snuffing prevalence in the intervention area by grades are shown for the survey years in Figure 1.

The smoking prevalence among adolescents decreased in the intervention area during the study period. If one considers overall smoking as well as regular smoking, there was a significant decrease of nearly 50% ($p < .001$). Differences in time trends were seen between the grades. In grade eight, there was a decrease in smoking from 12.2% to 6.8%. In 1995, 1998, 1999, and 2001, smoking was significantly lower compared with 1994, with p -values ranging from .038 to $p < .001$. Regular smoking in grade eight decreased from 9.4% to 3.9%, significantly lower in the same years, with p -values ranging from .055 to $p < .001$. In grade nine, a decrease in smoking was also seen, from 16.1% to 9.0%. In 1999 and 2001, smoking was significantly lower compared with 1994, with $p < .001$. Regular smoking in grade nine decreased from 12.3% to 6.0%, significantly lower in the same years with $p < .001$ in 1999 and .021 in 2001. There was no significant decrease seen in grade seven. The decreases in smoking and regular smoking were significant for both boys ($p < .01$) and girls ($p < .01$). In boys, smoking decreased from 9.3% to 6.1% and in girls from 13.3% to 7.5%. Regular smoking decreased from 6.9% to 3.8% in boys and from 9.7% to 6.2% in girls. No significant decrease in the use of moist snuff was seen. Figure 2 illustrates

smoking prevalence in grade nine for intervention and reference areas.

There was a significant difference in smoking prevalence in grade nine (age 15 years) between the intervention and reference areas for all study years (year by region interaction significant, $p < .001$). The prevalence was lower and the decrease greater in the intervention

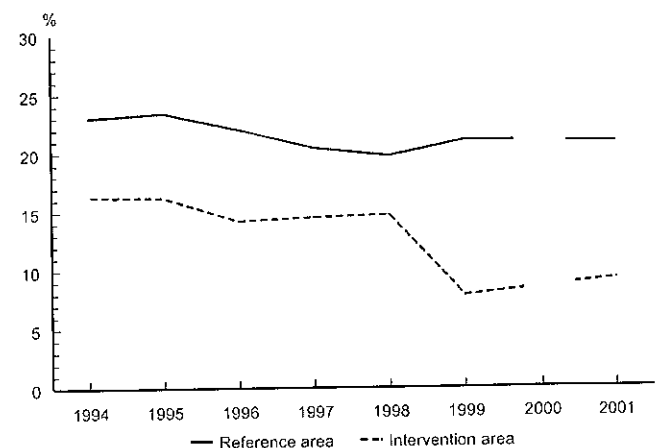

Figure 2. Prevalence of smoking in the intervention and reference areas, grade 9, 1994–1999 and 2001.

area compared with the reference area. In 1998, the decrease in smoking was the most pronounced. In 1994, the difference in smoking between the intervention and reference areas was 6.9 percentage units. In 2001, the difference had almost doubled to 12.5 percentage units, with a greater decrease and lower smoking prevalence in the intervention area. The same pattern was found for daily smoking, but the trend was not as pronounced. Smoking decreased in the intervention area during the seven studied years, but it was stable in the reference area.

The changes in snuffing were smaller and less stable. The intervention area had a higher prevalence of snuffing at the beginning of the study, but in 1999 there was a shift and the reference area had a higher prevalence.

Discussion

School-based educational programs have shown mixed results. Favorable results from school-based anti-tobacco interventions have been proven, but effects often tend to disappear. Because smoking uptake is a complex process, Tobacco Free Duo used a multi-factorial approach and considered the adolescent's context in relationship to peer groups, adults, and the surrounding community. Fergusson et al conclude that effective programs need to be embedded in a developmental approach that attempts to reduce both early smoking experimentation and the effects of peer pressure on the development of cigarette smoking [21].

In Tobacco Free Duo, attention was given to the school setting as a social system that could function as a supportive environment when interacting with other parts of the community. The surrounding society was addressed and supporting systems were created.

A system-oriented and empowering approach, sensitive to internal as well as external influencing factors, was considered important in the program. The individual was addressed by the intervention, given a chance to develop and assert a personal decision, but put in a context where involvement and a feeling of ownership were essential. A dialogue with the target group assured that the intervention was based on the adolescents' reality.

Parents function as role models not only by being smoke-free. The way they react to the children's smoking is also very important to adolescent smoking uptake [5–6]. A majority of adolescents express that parents should try and influence children not to smoke [22,23]. As part of this intervention, parents were invited to informational meetings and discussions on how to support their children in staying tobacco-free. A majority of the students chose their parents as partners in a duo. Part of Tobacco Free Duo was addressing adolescent experimentation with tobacco by giving adult support in school. Other studies evaluating comprehensive interventions have emphasized the importance of teacher

training and involvement of parents to decrease adolescent tobacco use [24].

In teaching refusal skills, there might be a risk that the peer group could be considered a negative influence. Identification with a peer group can provide a positive psychosocial effect that, in turn, can prevent the use of tobacco [25]. In Tobacco Free Duo it was considered essential to show that the majority of the young decided to stay tobacco-free. Doing it all together in tobacco-free pairs gave an imaginary audience, which could increase the possibility that the adolescent identified with a healthy peer group.

By working on a long-term, broad strategy involving many people, the objective was to decrease the social acceptance for tobacco in the local society and establish a tobacco-free norm. The intention was that the intervention would become a part of daily life. The County Council worked as a booster—giving knowledge, inspiration and motivation to contribute to an intervention with continuous effectiveness and staying power.

In Tobacco Free Duo, both smoking and snuffing were addressed. There was a concern in schools of snuff being a gateway to smoking. During the first years of the program, the information given mainly addressed smoking. This might be reflected in the results showing a decrease in smoking in the intervention area, whereas the prevalence of snuffing was more stable.

When evaluating and interpreting the findings of this study, it is important to consider the limitations. One is that the self-reports of smoking behavior were not validated by objective measures such as serum cotinine or exhaled carbon monoxide. However, previous studies have shown that self-reports of adolescent tobacco use are reliable in Swedish settings [26].

Smokers are more frequently absent from school. If you assume that the nonrespondents are more likely to be smokers, we could have an under-estimation of smoking prevalence during the study years. If this is the case, such a pattern could be expected to be stable in the two study areas over time, and would not explain the decrease in smoking in the intervention area.

The level of smoking prevalence was higher on the national level compared with the intervention area in all years. This was also the case for other factors related to adolescent risk taking behavior, such as abortion rates and alcohol use. The same difference has also been found in smoking prevalence among the adult population, and this indicates regional cultural differences with a healthier lifestyle in Northern Sweden [27].

The design of the study was quasi-experimental. With regard to internal validity of the program, it must be pointed out that schools had some flexibility in designing the intervention. Apart from main rules that were common to all schools, there were some variations in the implementation that are not assessed in this study. Therefore, it is not possible to specify which intervention components are re-

sponsible for our outcomes. Of note, data on smoking behavior were collected from the start primarily to follow smoking trends in the county and not for research purposes. Because of the way the intervention evolved, a randomized assignment was not feasible and a quasi-experimental design was chosen for the study. It was felt that local ownership was essential in maintaining engagement for a long-term intervention. Local ownership resulted in an intervention with a similar core, with some differences in local adaptations.

In conclusion, the results suggest that the Tobacco Free Duo program contributed to a reduction in adolescent smoking in both boys and girls that was most evident in grades eight and nine (age 14–15 years). Multi-faceted interventions such as this can successfully reduce smoking uptake, and the intervention has been proven to be sustainable within communities.

Acknowledgment

Funding from the National Public Health Institute, Stockholm, Sweden, supported research for this article.

References

- [1] U.S. Department of Health and Human Services. Preventing Tobacco Use among Young People. A Report of the Surgeon General 1994. Atlanta, GA: Public Health Service, Center for Disease Control and Prevention, Office on Smoking and Health, 1994.(US Government Printing Office Publication No S/N 017-001-00491-0)
- [2] Tyas SL, Pederson LL. Psychosocial factors related to adolescent smoking: a critical review of the literature. *Tob Control* 1998;7:409–20.
- [3] Burt RD, Dinh KT, Peterson AV, et al. Predicting adolescent smoking: a prospective study of personality variables. *Prev Med* 2000;30: 115–25.
- [4] Pinilla J, González B, Barber P, et al. Smoking in young adolescents: an approach with multilevel discrete choice models. *J Epidemiol Community Health* 2002;56:227–32.
- [5] Marklund U. Det onda jag inte vill det gör jag. En kartläggning av 13–17 åringars tobaksvanor, kunskaper och attityder. Stockholm, Sweden: SoS-rapport, 1989:6.
- [6] Sargent JD, Dalton M. Does parental disapproval of smoking prevent adolescents from becoming established smokers? *Pediatrics* 2001; 108:1256–62.
- [7] Coleman T. ABC of smoking cessation, special groups of smokers. *BMJ* 2004;328:575–7.
- [8] Peterson AV, Kealey KA, Mann SL, et al. Hutchinson Smoking Prevention Project: long-term randomized trial in school-based tobacco use prevention—results on smoking. *J Natl Cancer Inst* 2000;92:1979–91.
- [9] Sussman S, Hansen WB, Flay BR, et al. Correspondence. *J Natl Cancer Inst* 2001;93:1267.
- [10] Tobler NS, Roona MR, Ochshorn P, et al. School-based adolescent drug prevention programs: 1998 meta-analysis. *J Prim Prev* 2000;20: 275–336.
- [11] Flay BR, Koepke D, Thomson SJ, et al. Six-year follow-up of the first Waterloo school smoking prevention trial. *Am J Public Health* 1989; 79:1371–6.
- [12] Klepp KI, Oygard L, Tell GS, et al. Twelve-year follow-up of a school-based health education programme. *Eur J Public Health* 1994; 4:195–200.
- [13] Ellickson PL, Bell RM, McGuigan K. Preventing adolescent drug use: long-term results of a junior high program. *Am J Public Health* 1993;83:856–61.
- [14] Perry CL, Kelder SH, Murray DM, et al. Communitywide smoking prevention: long-term outcomes of the Minnesota Heart Health Program and the Class of 1989 Study. *Am J Public Health* 1992;82: 1210–6.
- [15] Vartiainen E, Paavola M, McAlister A, et al. Fifteen-year follow-up of smoking prevention effects in the North Karelia Youth project. *Am J Public Health* 1998;88:81–5.
- [16] Skara S, Sussman S. A review of 25 long-term adolescent tobacco and other drug-use prevention program evaluations. *Prev Med* 2003; 37:451–74.
- [17] Backinger CL, Fagan P, Matthews E, et al. Adolescent and young adult tobacco prevention and cessation: current status and future directions. *Tob Control* 2003;12(Suppl 4:IV):46–53.
- [18] Bruvold WH. A meta-analysis of adolescent smoking prevention programmes. *Am J Public Health* 1993;83:872–80.
- [19] Sowden A, Arblaster L, Stead L. Community interventions for preventing smoking in young people. *Cochrane Database Syst Rev* 2003;(1):CD001291.
- [20] Andersson B, Hibell B, Sandberg B. Skolelevers drogvanor 1999. Stockholm, Sweden: CAN rapport nr 57, 2000 (Summary in English).
- [21] Fergusson DM, Lynskey MT, Horwood LJ. The role of peer affiliations, social, family and individual factors in continuities in cigarette smoking between childhood and adolescence. *Addiction* 1995;90: 647–59.
- [22] Nilsson M. Tonåringar om tobak—vanor, kunskaper och attityder. Stockholm, Sweden: National Public Health Institute, 2005:32.
- [23] Jackson C. Perceived legitimacy of parental authority and tobacco and alcohol use during early adolescence. *J Adolesc Health* 2002;31: 425–32.
- [24] Josendal O, Aaro LE, Torsheim T, et al. Evaluation of the school-based smoking-prevention program “BE smokeFREE.” *Scand J Psychol* 2005;46:189–99.
- [25] Crone MR, Reijneveld SA, Willemsen MC, et al. Prevention of smoking in adolescents with lower education: a school based intervention study. *J Epidemiol Community Health* 2003;57:675–80.
- [26] Post A, Gilljam H, Rosendahl I, et al. Validity of self reports in a cohort of Swedish adolescent smokers and smokeless tobacco (snus) users. *Tob Control* 2005;14:114–7.
- [27] Health in Sweden—the National Public Health Report. *Scand J Public Health* 2001;29(Suppl 58):139–41.

4.1.9 Riksförbundet Smart – Smart Västernorrland

Riksförbundet Smart arbetar drog-förebyggande med hjälp av positiv förstärkning och individuella kontrakt med ungdomar. Målet är att förhindra och/eller uppskjuta olika slags drogdebuter. Smart Västernorrland utvecklar arbetet med kontraktsmetoden i Västernorrlands län. Verksamheten utvidgades från halva projekttiden till att även omfatta Jämtlands och Gävleborgs län.

Tidsperiod

Riksförbundet Smart har erhållit medel för ovanstående projekt under perioden 2003-2005. För de två första åren beviljade Socialstyrelsen projektet 1 100 000 kr. För 2005 beviljades 650 000 kr.

Projektets mål

- Informera och väcka intresse för kontraktsmetoden i Västernorrlands, Jämtlands och Gävleborgs län. I första hand via socialtjänst, i andra hand via andra aktörer.
 - Att hjälpa intresserade aktörer med förankring och fortsatt stöd av verksamheten.
 - Att utgå ifrån och samarbeta med de verksamheter som redan finns.
 - Att delta i projektets utvärdering i samarbete med Örebro universitet.
 - Att projektledaren genom utbildning, handledning och samverkan med andra projekt samt via möten och mässor, får möjlighet till kompetensutveckling.

Utvärderingsfrågor

Utvärderingen av kontraktsmetoden består av tre delstudier. Nedan listas utvärderingsfrågorna för respektive delstudie.

I. Elevstudie

- Hur uppfattar eleverna kontraktsmetoden? Vilka är metodens styrkor och svagheter?
- Vilka är orsakerna till eventuella kontraktsbrott?
- Påverkas elevernas alkohol- och drogvänor av kontraktsmetoden?
- Upplever eleverna att skolmiljön har förbättrats efter att kontraktet har införts?

II. Föräldrastudie

- Upplever föräldrarna att kontraktsskrivandet har underlättat gränssättningen för deras barn/ungdomar?
- Upplever föräldrarna att kontraktet har underlättat samtal om alkohol och andra droger med deras barn/ungdomar?
- Hur uppfattar föräldrarna kontraktsmetoden? Vilka är programmets styrkor och svagheter?

III. Nyckelpersonsstudie

- Vilka är nyckelpersoner/samarbetspartner i arbetet med kontraktsmetoden?
- Hur uppfattar nyckelpersoner/samarbetspartner kontraktsmetoden? Vilka är metodens styrkor och svagheter?
- Hur fungerar samarbetet mellan olika aktörer inom ramen för kontraktsmetoden?
- Hur väl är kontraktsmetoden förankrad i kommunerna?

Metod

I

Inom elevstudien genomfördes en enkät om elevernas alkohol- och drogvanor bland elever i Kramfors kommun hösten 2003. Enkäten fungerade som en baslinjemätning innan kontraktsmetoden startade i kommunen. En ny enkät genomfördes under hösten 2004. Denna enkät innehöll, utöver frågor om elevernas alkohol- och drogvanor, också frågor om skolmiljön, om orsaker till kontraktsbrott samt om elevernas uppfattning av kontraktsmetoden. Utvärderingen av kontraktsmetoden fick ett abrupt slut i september 2005 då kontraktsmetoden lades ned av Socialtjänsten. En uppföljande elevenkät delades ändå ut i maj 2006. Här ställdes, utöver ovanstående frågor, även frågor om hur eleverna påverkats av att kontraktsmetoden upphört.

II

Föräldrastudien omfattade föräldrar med barn i skolår 6 på en skola i Kramfors kommun samt föräldrar med barn i skolår 9 på en skola i Kramfors och en skola i Härnösand. Föräldrarna fick svara på frågor om relationer i familjen, attityder till alkohol och tobak samt specifika frågor om Smart-kontraktet.

III

Nyckelpersonsstudien omfattade ett antal yrkesverksamma personer i fyra av Västernorrlands kommuner. Intervjuerna genomfördes genom personliga möten samt över telefon, beroende på vad som passade intervjupersonerna bäst. Personerna som alla på något sätt kommit i kontakt med kontraktsmetoden via sitt yrke tillfrågades bland annat om hur de upplevt att förankring och samverkan fungerat på beslutande nivå och på aktörsnivå. De fick också ange hur de uppfattade själva metoden.

Material

I

Elevundersökningar har genomförts i Kramfors kommun HT 2003 i skolår 5-8 (n=1030), HT 2004 i skolår 6 och 8 (n=474) samt VT 2006 i skolår 7-9 (n=538).

II

Föräldraundersökningen genomfördes under hösten 2004 bland 135 föräldrar (till barn i skolår 6 och 9) i Kramfors och Härnösand.

III

Nyckelpersonsintervjuer genomfördes våren 2006, omfattande 17 personer i fyra kommuner.

Resultat

I

Andelen elever som har haft kontrakt under undersökningsperioden är högst bland de yngre årskurserna, men minskar sedan ju äldre eleverna blir. Det är något fler flickor än pojkar som någon gång haft kontrakt.

Det eleverna anger som viktigast med kontraktet är att göra ett eget val, hjälp mot grupptryck, och att alla är ärliga. Viktigt är också att andra vuxna bryr sig och att kontraktet kontrolleras. Flickor anger i högre grad än pojkar att det viktigaste är det egna valet och hjälp mot grupptryck, pojkarna anger i högre grad än flickorna att förmåner och medlemskortet är viktigast.

Eleverna som någon gång haft kontrakt tillfrågades om kontraktet hindrat dem från att börja med vissa beteenden. Drygt hälften av dem anger att kontraktet hindrat dem från att börja använda narkotika, mobba/vara rasistisk, snatta/stjåla och sabotera. Strax över 40 % uppger att kontraktet hindrat dem från att börja röka och snusa och något färre anger att det hindrat dem från att börja dricka alkohol. Det finns ingen skillnad mellan flickor och pojkar.

Eleverna som inte haft kontrakt tillfrågades varför de inte skrivit på. Bland dessa är det signifikant fler flickor som anger att de inte ville lova något som de kanske inte kunde hålla. Signifikant fler pojkar anger att de aldrig blivit erbjudna att skriva på ett kontrakt. Ett betydande antal av eleverna har angett alternativet "annat" på denna fråga (signifikant fler flickor än pojkar). Det kan t.ex. vara att man inte anser sig behöva ett kontrakt för att klara av att avstå, glömska/tidsbrist, kostnaden eller att man inte lockas av de förmåner som ingår.

En närmare studie har gjorts av fyra olika beteenden hos eleverna: rökning, snusning, alkoholbruk, mobbning. Analyser visar stora skillnader mellan elever som haft kontrakt kontra de som inte haft kontrakt, där de beteenden som listas ovan är betydligt mindre förekommande hos de elever som haft kontrakt. Ytterligare analyser av detta område pågår.

II

Den begränsade föräldrakomponenten i kontraktsmetoden, som innebär att föräldrarna skall skriva under sitt barns kontrakt, har visat sig ha större betydelse än förväntat. Drygt 40 % av de tillfrågade föräldrarna anser att kontraktet bidragit till att de oftare talar med sitt barn om alkohol, lika många anser att det varit till hjälp vid samtal om alkohol. Kontraktet har även varit till hjälp för gränssättning för en fjärdedel av föräldrarna.

III

Enligt de tillfrågade nyckelpersonerna har Smart varit väl förankrat och haft en god samverkan på aktörsnivå. De upplever att metoden varit mindre väl förankrad på den beslutande nivån (beslutande nivå kan antingen vara skolledningen eller t.ex. beslutande nivå inom socialtjänsten i kommunen, beroende på var huvudmannaskapet ligger). De tillfrågade nyckelpersonerna har bara gott att säga om själva kontraktsmetoden och dess innehåll, men anser att uppföljningen av kontrakten kan förbättras. Man efterlyser en metod för uppföljning och hur man skall hantera kontraktsbrott.

Fortsatt arbete

Den tredje och sista datainsamlingen inom elevstudien i Kramfors håller på att analyseras. Projektet skall sedan slutrapporteras.

Publikationer

Forskarteamet för utvärdering av frivilligorganisationers alkohol- och drogförebyggande arbete: **Tobak, alkohol och andra droger. En enkätundersökning i skolår 5-8 i Kramfors kommun.** Återrapportering 2004.

Lundgren, Sara. **Nyckelpersonsstudie - Smart Västernorrland.** Konsultrapport 2006.

Utvärderingsplan -internt arbetsmaterial.

Presentationer

Forskarteamet för utvärdering av frivilligorganisationers alkohol- och drogförebyggande arbete: **Om värdet av kontraktsmetoden – erfarenheter från pågående studier i Sverige och Ryssland.** Smart:s tionde förebyggarkonferens, Skövde, 24 april, 2007.

4.1.1 ECAD: Preventionsprojekt i Novgorod

European Cities against drugs (ECAD) driver projektet "Community action – our city without drugs". Projektet syftar till att stärka insatserna mot droger, kriminalitet och prostitution i Veliky Novgorod. Kampen mot droger och kriminalitet är också en kamp för demokratin. Demokrati byggs av folkrörelser. ECAD samverkar därför med två svenska organisationer – KRIS och Smart för att få bredd på insatserna. Under projektets första år har de primärpreventiva insatserna stått i förgrunden. Dessa kommer även i fortsättningen vara en viktig del av projektet. En betydande del av insatserna är att verka för lokalt samarbete mellan organisationer men också med de lokala myndigheterna. Projektet har sedan 2005 nära samarbete med forskarteamet för utvärdering av frivilligorganisationers alkohol- och drogförebyggande arbete vid Örebro universitet som arbetar med att mäta effekterna av främst kontraktsmetoden.

Tidsperiod

Projektet har pågått sedan 2005. Forskarteamet har sedan april 2005 varit engagerat i detta projekt. Detta sker inom ramen för ECAD:s verksamhet. Medel för insatsen finns i viss mån inom deras anslag från SIDA.

Projektets mål

- Projektet i sin helhet syftar till att stärka insatserna mot droger, kriminalitet och prostitution i Veliky Novgorod.
 - Projektet syftar till att ta fram kostnadseffektiva metoder, att få till stånd ett ökat samarbete mellan olika aktörer samt att öka kunskaperna om olika insatsers resultat och effekt.

Utvärderingsfrågor

Elever

- Hur uppfattar eleverna kontraktsmetoden? Vilka är metodens styrkor och svagheter?
- Påverkas elevernas alkohol- och drogvanor av kontraktsmetoden?
- Upplever eleverna att skolmiljön har förbättrats efter att kontraktet har införts?
- Vilka likheter och skillnader kan ses i förhållande till svenska elever?

Föräldrar

- Upplever föräldrarna att kontraktsskrivandet har underlättat gränssättningen för deras barn/ungdomar?
- Upplever föräldrarna att kontraktet har underlättat samtal om alkohol och andra droger med deras barn/ungdomar?
- Hur uppfattar föräldrarna Kontraktsmetoden? Vilka är programmets styrkor och svagheter?
- Vilka likheter och skillnader kan ses i förhållande till svenska föräldrar?

Metod

Studien planeras som en longitudinell studie, med årliga uppföljningar av elever såväl som föräldrar. Materialet samlas in genom enkätundersökningar. Enkätfrågorna i denna elevundersökning och i föräldraundersökningen är i stort sett identiska med enkätfrågorna i ett antal undersökningar genomförda i Sverige

Material

Första undersökningen gjordes med 648 elever i åldern 10-15 år under läsåret 2005/2006 innan interventionen inleddes. Av dessa elever gick 151 på skolor där kontraktmetoden senare introducerades och 497 elever på andra skolor. Andra undersökningen genomförs för närvarande; där följs elever på samma skolor som tidigare och även deras föräldrar upp.

Resultat

Den begränsade insatsen hitintills har redan gett upphov till mycket intressanta jämförelser mellan situationen för barn och ungdomar i Novgorod och i Sverige.

Några likheter upptäcktes i jämförelsen mellan eleverna i Novgorod och Sverige (i detta fall Kramfors) var att ungdomar röker och dricker i ungefär samma utsträckning. Ryska och svenska elever upplever också att de haft undervisning om alkohol, tobak och narkotika i ungefär lika stor utsträckning. Om det var samma typ av undervisning vet vi inte.

I Ryssland liksom i Sverige är det fler elever som dricker alkohol om de blivit bjudna på alkohol i hemmet. Det är också, precis som i Sverige, fler som dricker alkohol om de upplever att deras föräldrar tycker att det är okej att de dricker eller är osäkra på vad föräldrarna tycker.

Skillnader som upptäcktes är att det är lägre andel ryska ungdomar som blir bjudna på alkohol av sina föräldrar, men det är högre andel som upplever att de får dricka alkohol för sina föräldrar. Eleverna i Novgorod trivs något sämre i skolan, med andra elever, med lärarna och med skolarbetet än vad svenska elever gör. De trivs också något sämre med livet i stort. Även stora skillnader i hur noga eleverna trodde det var hemma med att säga vart man går, att man sköter skolan, vart man går på fest och hur man uppför sig upptäcktes. Ryska elever svarade i lägre utsträckning än de svenska eleverna att dessa påståenden var mycket viktiga.

Fortsatt arbete

Projektet och utvärderingen pågår.

Publikationer

Geidne Susanna. *A Swedish-Russian intervention and evaluation collaboration*. Examinationsuppgift, Forskarskolan för promotion och prevention, 2007.

Utvärderingsplan -internt arbetsmaterial.

Presentationer

Forskarteamet för utvärdering av frivilligorganisationers alkohol- och drogförebyggande arbete:
Evaluation of Alcohol and Drug Prevention by Non-Governmental Organizations (NGOs).
Skolpersonal Novgorod, 26 april, 2005.

Forskarteamet för utvärdering av frivilligorganisationers alkohol- och drogförebyggande arbete:
Evaluation of Alcohol and Drug Prevention by Non-Governmental Organizations (NGOs).
Konferensen "What works in prevention, Novgorod, 27 april, 2005.

Forskarteamet för utvärdering av frivilligorganisationers alkohol- och drogförebyggande arbete:
Evaluation of Alcohol and Drug Prevention by Non-Governmental Organizations (NGOs).
Svensk-ryskt erfarenhetsmöte, Norrköping, 25 mars, 2006.

Forskarteamet för utvärdering av frivilligorganisationers alkohol- och drogförebyggande arbete:
Utvärdering av frivilligorganisationers alkohol- och drogförebyggande arbete.
Skolpersonal på "MOST"-skolor, Novgorod, 19 september, 2006.

Forskarteamet för utvärdering av frivilligorganisationers alkohol- och drogförebyggande arbete:
Om värdet av kontraktsmetoden – erfarenheter från pågående studier i Sverige och Ryssland. Smart:s tionde förebyggarkonferens, Skövde, 24 april, 2007.

Utdrag ur drogvaneundersökning 2006 i årskurs 6 och 9

Har du någon gång varit medlem i Tyresö Team Smart?

	Åk 6 Totalt	Åk 6 Pojkar	Åk 6 Flickor	Åk 9 Totalt	Åk 9 Pojkar	Åk 9 Flickor
Nej	19%	21%	18%	22%	26%	19%
Ja	81%	79%	82%	78%	74%	81%
Summa svar	494	234	258	412	183	229
Ej svar	9	6	3	5	3	2

Vilken årskurs har du varit medlem i Tyresö Team Smart?

	Åk 6 Totalt	Åk 9 Totalt
Årskurs 4	88%	72%
Årskurs 5	77%	68%
Årskurs 6	24%	33%
Årskurs 7	—	15%
Årskurs 8	—	8%
Årskurs 9	—	6%
Vet ej	—	6%
Summa svar	386	321
Ej svar	117	96

Vad tycker du om att Tyresö Team Smart arbetar drogförebyggande i skolan?

	Åk 6 Totalt	Åk 9 Totalt
Bra	78%	53%
Varken bra eller dåligt	9%	14%
Inte bra	2%	6%
Ingen uppfattning	10%	28%
Summa svar	486	415
Ej svar	17	2

En andelsmässig jämförelse mellan de som är eller varit medlemmar i Tyresö Team Smart och de som aldrig varit det 1)

Röker du?

	Årskurs 6		Årskurs 9	
	Medlem	Ej medlem	Medlem	Ej medlem
Nej, jag har aldrig rökt	85%	75%	55%	56%
Nej, jag har bara prövat	12%	20%	26%	14%
Nej, jag har slutat	2%	0%	4%	5%
Ja, ibland men inte dagligen	1%	4%	8%	15%
Ja, dagligen	0%	1%	6%	9%
Summa svar	397	96	321	91

1) Det är relativt stora skillnader i gruppernas storlek, varför de andelsmässiga relationerna inte är helt rättvisande (ett litet antal elever i ickemedlemsgruppen ger relativt stora andelar). Syftet är dock uppfyllt kring att kunna utläsa mönster och tendenser.

Har du druckit alkohol det senaste halvåret?

	Årskurs 6		Årskurs 9	
	Medlem	Ej medlem	Medlem	Ej medlem
Mej, jag dricker inte alkohol	49%	45%	25%	23%
Nej har bara smakat	45%	49%	26%	21%
Ja, men mer sällan än... 2)	4%	2%	21%	22%
Ja, minst 1 gång per månad... 3)	2%	2%	20%	24%
Ja, en gång i veckan	0%	2%	7%	3%
Ja, två gånger per vecka... 4)	0%	0%	2%	7%
Summa svar	397	96	321	91

- 2) ...en gång per månad
 3) ...men inte varje vecka
 4) ...eller oftare

Har du sniffat någon gång?

	Årskurs 6	
	Medlem	Ej medlem
Nej, ingen gång	97%	95%
Ja, en gång	3%	3%
Ja, 2-4 gånger	1%	1%
Ja, 5-10 gånger	0%	1%
Ja, 11-20 gånger	0%	0%
Ja, mer än 21 gånger	0%	0%
Summa svar	393	95

Har du någon gång använt narkotika?

	Årskurs 6	
	Medlem	Ej medlem
Nej	93%	90%
Ja	7%	10%
Summa svar	321	91

Ekonomisk analys 2007 (belopp i kr)

Kostnader	2007	Kommentarer
Personalkostnader	178318	Avser kostnader för anställd verksamhetsledare
varav lön	96299	Direkta lönekostnader
varav arbetsgivaravgifter	39590	Personalomkostnader
varav löneskatt	40951	Personalomkostnader
varav övr personalkostn	1478	Utbildning/PRAO/Representation
Föreningsarbete	26880	Ersättning till Slim L för tjänstgöring 8 % *)
Övriga kostnader	119986	
varav aktiviteter	34153	Föreningens samlade kostnader för aktiviteter (bowling, Laserdome m m)
varav aktiviteter ANT	12915	Ersättn till Slim L *) som finansierats med bidrag från skolor/CAN
varav kundförluster	26760	Avskrivning av uppbokade fordringar 2004 till 2006 (bidrag m m)
varav trycksaker	10636	Avbetalning Risograf, papper m m
varav kortkostnader	7769	Framställning av mdelemskort
varav annonskostnader	3745	Subventioneras via Mitt i Tyresö
varav PR/Goodwill	3630	Frukt, blommor, fika m m
varav lokalkostnader	10002	Subventioneras av Rodamco Europe (hyrda lokaler i centrum samt Gabbe)
varav tele	3336	Fast telefoni inklusive mobiltelefon
varav bil/transportkostn	2738	Milersättning m m
varav övr kostnader	4302	Porto, försäkring m m
Finansiella kostnader	400	Årsavgift plusgiro
Summa	325584	
Intäkter		
Medlemsavgifter	34210	Totalt 717 betalande medlemmar
Kommunalt bidrag	175000	Utbetalt i två omgångar (80 000 kr och 95 000 kr)
Bidrag från miljöpartiet	50000	Engångsbidrag för att "rädda" ekonomin
CAN-bidrag	5915	Motsvarande kostnader finns för genomförda föräldraträffar (ANT-aktiviteter)
Företagsbidrag	20500	Bidrag från olika företag i kommunen (Nordea, ICA m fl)
Bidrag Lions	32000	Bidrag inkl fakturering (sponsring)
Bidrag Rotary	10000	Verksamhetsbidrag
Intäkt centrumarr	20915	Fakturering för aktiviteter i form av Gabbe m m (Tyresö centrum)
Bidrag skolor	7000	Motsvarande kostnader finns för genomförda föräldraträffar (ANT-aktiviteter)
Entré arrangemang	4520	Filmvisningar, Laserdome m m
Intäkt lokalhyra	18000	Bidrag/ersättn från centralorg - bortfaller 2008 (hyresavtal Vuxenskolan**)
Övriga intäkter	1614	
Summa	379674	
Resultat	54090	

Tillgångar	104997	Plusgiro (41 894 kr, fordringar 2007 54 415 kr m m)
Skulder	82651	Av skulderna avser 69 910 kr sådana som föreningen har till Slim L ***)
Eget kapital	22346	

Nyckeltal	
Egenfinansiering	16%
Bidragsfinansiering	84%
varav kommunalt bidrag	46%
Soliditet	21%
Skuldsättningsgrad	79%

*) Fakturerat via eget företag.

**) Månadshyra är 4 250 kr och betalas med 1/3 av Tyresö TS och med 2/3 av Riksorganisationen TS. Ökad årskostnad för Tyresö TS med ca 25 000 kr i jämförelse med 2007.

***) Skulderna är till föreningens grundare och avser år 2007 (44 910 kr) samt tidigare år (25 000 kr).